

Topscore Amsterdam gewogen

Een procesevaluatie van het Amsterdamse jongerensportplan Topscore

Amsterdam, 25 september 2001

drs. Eric Lagendijk
Bobby Perrels

Inhoudsopgave

1	Inleiding	3
1.1	Aanleiding en achtergrond	3
1.2	Onderzoeksopzet	4
2	Het project Topscore	6
2.1	Inleiding	6
2.2	Waarom het jongerensportplan Topscore?	6
2.3	Aanloop naar de start	7
3	Organisatie van Topscore	11
3.1	Inleiding	11
3.2	Stedelijke projectorganisatie	11
3.3	Organisatie in de pilotgebieden	12
4	Ontwikkelingen in Topscore	16
4.1	Inleiding	16
4.2	Personele en organisatorische ontwikkelingen	16
4.3	Uitvoeringsactiviteiten in de pilotgebieden	18
4.4	Deelname aan Topscore	21
5	Analyse van het project	25
5.1	Inleiding	25
5.2	Succesfactoren	25
5.3	Faalfactoren	27
6	Conclusies en advies	29
6.1	Conclusies	29
6.2	Advies	33

Inhoudsopgave

1	Inleiding	3
1.1	Aanleiding en achtergrond	3
1.2	Onderzoeksopzet	4
2	Het project Topscore	6
2.1	Inleiding	6
2.2	Waarom het jongerensportplan Topscore?	6
2.3	Aanloop naar de start	7
3	Organisatie van Topscore	11
3.1	Inleiding	11
3.2	Stedelijke projectorganisatie	11
3.3	Organisatie in de pilotgebieden	12
4	Ontwikkelingen in Topscore	16
4.1	Inleiding	16
4.2	Personele en organisatorische ontwikkelingen	16
4.3	Uitvoeringsactiviteiten in de pilotgebieden	18
4.4	Deelname aan Topscore	21
5	Analyse van het project	25
5.1	Inleiding	25
5.2	Succesfactoren	25
5.3	Faalfactoren	27
6	Conclusies en advies	29
6.1	Conclusies	29
6.2	Advies	33

1 Inleiding

1.1 Aanleiding en achtergrond

Eind 1998 heeft de gemeenteraad van Amsterdam groen licht gegeven voor de start van het jongerensportplan Topscore Amsterdam. Dit plan is gestoeld op twee belangrijke pijlers. De eerste is de terugloop in sportdeelname van de Amsterdamse jeugd. Veel jongeren stoppen met sporten wanneer ze 14 à 15 jaar zijn. Verschillende redenen zijn hiervoor aan te wijzen: jongeren komen in de pubertijd, krijgen andere interesses, willen niet meer gebonden zijn aan vaste tijden en verenigingsverplichtingen of nemen een bijbaantje. Dit is overigens geen uniek Amsterdams verschijnsel. De Raad voor het Jeugdbeleid trok hierover als eerste aan de bel. In *'Jeugd in Beweging – Sport is plezier waar je gezond van wordt'* trok zij de aandacht van de landelijke politiek met een scherpe analyse van knelpunten die zich in de Nederlandse jeugdsport voordoen.¹

Ook uit het monitoronderzoek *'Amsterdamse sport in cijfers: 1999'*², blijkt dat de sportdeelname daalt met het voortschrijden van de leeftijd. Dit is op zich geen opmerkelijk verschijnsel, al blijkt wel dat de verschillen in Amsterdam niet meer zo groot zijn als voorheen. De jeugd tussen 6 en 11 jaar heeft met 83 procent het hoogste deelnamepercentage in Amsterdam. Van de jongeren tussen 12 en 17 jaar doet 72 procent aan sport en voor 18 tot 24 jarigen geldt dat 77 procent wel eens aan sport doet. Als we deze percentages afzetten tegen het landelijke sportdeelnamecriterium (tenminste 12 keer per jaar deelnemen aan sport), dan daalt het aantal sportenden in de eerste leeftijdsgroep tot 'slechts' 55 procent. Dat is zelfs lager dan dat van de leeftijdsgroepen 12-17 jaar (63%) en 18-24 jaar (59%).

De tweede pijler is het *'Manchestermodel'*. In november 1996 heeft de raadscommissie van advies voor de sport een werkbezoek gebracht aan het Engelse Manchester. Deze stad heeft voor haar jeugdige inwoners een zogeheten sportcontinuüm ontwikkeld. Hiermee wordt getracht jongeren mogelijkheden aan te reiken om op passende wijze te sporten. Dit kan zowel door middel van kennismakingsactiviteiten (sportstimulering) als door het bieden van mogelijkheden voor een sportcarrière (talentontwikkeling). Karakteristiek voor het model is de integrale benadering jeugd-onderwijs-sport: een alternatief sportaanbod via school. Het Manchestermodel is in 1994 ontwikkeld met als voornaamste doel om de jeugd optimaal voor te bereiden op de *Common Wealth Games* die in 2002 in Engeland plaatsvinden. Met dit doel ligt het accent in Engeland, in vergelijking met Amsterdam, vrij sterk op talentontwikkeling.³

De terugloop in de (georganiseerde) sportdeelname onder de Amsterdamse jeugd en het Manchestermodel, hebben aan de basis gestaan van het jongerensportplan Topscore Amsterdam. Topscore is een (voorlopig) vierjarig sportstimuleringsproject (1998 – 2002) en heeft tot doel de sport van Amsterdamse jongeren in de middelbare schoolleeftijd zowel kwalitatief als kwantitatief te verbeteren.

Noot 1 Uitgegeven door SWP Utrecht, 1995.

Noot 2 DSP en O+S, *Amsterdamse sport in cijfers: 1999*, Amsterdam: januari 2000.

Noot 3 Veldkamp, B, *Jongerensportplan Topscore*, Dienst Welzijn Amsterdam – afdeling Sport en Recreatie, Amsterdam: december 1998.

In eerste instantie zijn in 1999 pilots gestart in de drie stadsgebieden waar de sportdeelname het laagst is: de stadsdelen Noord en Zuidoost, en het gebied Nieuw West, waartoe de stadsdelen Osdorp, Geuzenveld-Slotermeer en Slotervaart-Overtoomse Veld worden gerekend. Na een jaar van voorbereidingen is Topscore Amsterdam in deze gebieden experimenteel van start gegaan.

Aan Van Dijk, Van Soomeren en Partners (DSP) is door de afdeling Sport en Recreatie van de Dienst Welzijn Amsterdam opdracht verleend Topscore Amsterdam te evalueren. Mede op grond van de resultaten van de evaluatie zal het gemeentebestuur een besluit nemen over continuering van Topscore Amsterdam.

1.2 Onderzoeksopzet

De evaluatie van het project richt zich op de drie pilots in Zuidoost, Noord en Nieuw West. In deze evaluatie wordt de stand van zaken bepaald, met een terugblik vanaf de start van Topscore Amsterdam en de ontwikkeling die het project heeft doorgemaakt. De evaluatie geeft inzicht in het volgende:

- lessen die geleerd kunnen worden uit de pilots;
- doelbereik en resultaten uit de pilots;
- de beoogde kwaliteitsimpuls in de sport en het sportbeleid;
- een vergelijking tussen de voortgang van het project met het projectplan en de projectopdracht Topscore Amsterdam.

De invalshoek bij de evaluatie is in hoofdzaak kwalitatief van aard. Het gaat er vooral om te leren uit de ervaringen die in de pilots en projectcoördinatie is opgedaan. Dit geldt ook voor de resultaten. Duurzame beleids-, organisatie- en projectvernieuwingen zijn in deze tussentijdse evaluatie belangrijker dan aantallen bereikte jongeren en nieuwe sporters. Op initiatief van de afdeling Sport van de Dienst Welzijn Amsterdam heeft er onder deelnemers van Topscore wel een zeer beperkt kwantitatief onderzoek plaatsgevonden. Deze metingen zijn niet door DSP verricht. Wel is DSP betrokken bij de overall-analyse hiervan en de verwerking van de resultaten in deze rapportage. Het kwalitatieve onderzoek bestaat uit:

- bronnenstudie (projectopzet, voortgangsverslagen, pilotdossiers);
- vier voortgangsgesprekken met de projectleider en de beleidsmedewerker;
- twee maal drie workshops met de pilotteams van elk gebied;
- interviews met de locatiemanagers van elk gebied;

Als referentiekader hanteren wij naast het projectplan ook de CHESM-methode: de CHecklist Effectieve SportStimulering die door de stichting Jeugd in Beweging is ontwikkeld. De evaluatie bestrijkt het stedelijke project Topscore Amsterdam, waarbij de pilots nadrukkelijk beschouwd worden als kwalitatieve onderzoekscases. Wij gaan derhalve niet in op de afzonderlijke uitvoerende activiteiten van Topscore Amsterdam, tenzij het om een illustratie gaat van een fundamentele koers in de projectuitvoering.

Leeswijzer

Grofweg is het rapport opgebouwd uit twee delen. De eerste drie hoofdstukken zijn vooral beschrijvend van aard (projectopzet en uitgangssituatie). Dit deel gaat over de stand van zaken direct voorafgaand aan de uitvoering van het project. De tweede drie hoofdstukken zijn analyserend en evaluerend.

Hoofdstuk twee is een beschrijving van de hoofdlijnen van het projectplan Topscore Amsterdam, met onder meer aandacht voor de doelen en randvoorwaarden van het project. In hoofdstuk drie geven we de organisatiestructuur van Topscore Amsterdam weer, zoals die in het voorbereidende jaar zowel stedelijk als op de pilotlocaties tot stand is gebracht. Vervolgens gaat hoofdstuk vier in op de ontwikkelingen die Topscore Amsterdam in de periode 1998 – 2001 heeft doorgemaakt. Beschreven wordt hoe en in welke mate uitvoering is gegeven aan de plannen, zowel stedelijk als decentraal. Hoofdstuk vijf biedt daarna inzicht in de lessen die uit de ervaringen met Topscore Amsterdam getrokken kunnen worden. Tenslotte worden in het slothoofdstuk zes conclusies en aanbevelingen weergegeven. Voor de twee beschrijvende hoofdstukken (twee en drie) is veelvuldig gebruik gemaakt van de notities *Projectopdracht Topscore* (1999) en *Communicatieplan Topscore* (1999). In het vervolg van dit rapport spreken we omwille van de leesbaarheid voortaan niet van Topscore Amsterdam, maar kortweg van Topscore.

2 Het project Topscore

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt het project Topscore uiteengezet. Eerst wordt in het kort stilgestaan bij de legitimatie en de doelen van Topscore. Daarna gaan we nader in op de projectaanpak van Topscore.

2.2 Waarom het jongerensportplan Topscore?

In hoofdstuk 1 is geconstateerd dat de sportdeelname van Amsterdamse jongeren achterloopt op het landelijke gemiddelde. Slechts 59 procent van de jongeren (6 – 24 jaar) uit Amsterdam doet geregeld aan sport. Als we vervolgens kijken naar de georganiseerde sportdeelname, dan blijkt dat 40 procent van de Amsterdamse jongeren tussen 6 en 18 jaar lid is van een sportvereniging. Landelijk is ruim 60 procent van de jongeren lid van een sportclub. Het percentage Amsterdamse jongeren in de leeftijd van 18 tot 24 jaar dat lid is van een sportvereniging bedraagt nog maar 15 procent, terwijl het landelijk gemiddelde ruim 40 procent is.

We kunnen vaststellen dat de sportdeelname van de Amsterdamse jeugd lager is dan het landelijk gemiddelde, en dat bovendien relatief veel jongeren in hun middelbare schoolleeftijd stoppen met sportbeoefening. Vooral de georganiseerde sport moet het hierbij ontzien. Veel sportverenigingen blijken niet in staat deze jongeren aan zich te binden. Dat is een gemis, aangezien het sportgedrag op jeugdige leeftijd in hoge mate bepalend is voor de sportdeelname op latere leeftijd. Het door de afdeling Sport van de Dienst Welzijn Amsterdam ontwikkelde jongerensportplan Topscore moet het tij keren, en eraan bijdragen de jeugdsport een nieuwe impuls te geven.

Doelen van Topscore

De hoofddoelstelling van Topscore is *"het vergroten van de sportdeelname onder jongeren tussen 12 en 18 jaar*. De gemeenteraad heeft dat bij motie als volgt geformuleerd: *"het percentage sportende jongeren dat aan sport doet moet op 1 maart 2002 25 procent hoger zijn dan nu"*.

Naast het sportieve doel hanteert Topscore ook een sociaal doel: *"De achterliggende doelstelling van het stimuleren van sportbeoefening door jongeren is allereerst het veronderstelde sociale profijt: sociale binding (sociale vaardigheden, integratie, toekomstperspectieven). Dat betekent niet dat andere waarden, zoals karaktervorming, gezondheid en economisch voordeel, niet van belang zijn. Zonder aan die waarden voorbij te gaan is het sociale aspect echter wel een richtsnoer bij de vormgeving van activiteiten."*

Bovendien stelt Topscore zich ook *"verbetering van basissportvoorzieningen in de buurten en gymnastieklokalen"* ten doel. *"Basketbalveldjes, trapveldjes, tennismuren: er zijn er niet veel, en wat er is heeft vaak beperkte gebruiksmogelijkheden, is slecht onderhouden of ligt op sociaal onveilige plekken."*

Het (bewegings)onderwijs speelt een belangrijke rol binnen het project. Dit tegen de achtergrond van de afkalving van het vak Lichamelijke Opvoeding eind jaren tachtig en jaren negentig: *"Oplossing van de crisis, met name gebrek aan motivatie, in de Lichamelijke Opvoeding is misschien wat veel gevraagd. Toch is het de bedoeling om geïnteresseerde scholen met Topscore middelen aan te reiken om die Lichamelijke Opvoeding te ontwikkelen tot sportonderwijs."*

Het bevorderen van een sportcultuur op scholen is volgens de bedenkers van het jongerensportplan eerder op te vatten als een toekomstwens dan een achterliggend doel van Topscore.

2.3 Aanloop naar de start

Sportcontinuüm

Het project Topscore is een *middel* om de sportdeelname van jongeren te vergroten. Dit middel is geïnspireerd op het "*Manchestermodel*". Dit model beoogt jongeren via school mogelijkheden te geven tot passende sportdeelname, waarmee een zogeheten sportcontinuüm wordt nagestreefd. Een sportcontinuüm veronderstelt een aanbod waarbij jongeren na schooltijd in de gelegenheid worden gesteld aan sport te doen op een wijze die bij hen past. Dat wil zeggen, een sportaanbod dat aansluit bij de leefwereld van de doelgroep. Dit kunnen laagdrempelige kennismakingsactiviteiten zijn (sportoriëntatie en -keuze) tot activiteiten voor talentontwikkeling voor een professionele carrière in de sport. Er zijn, in navolging van Manchester, vier sportvormen van Topscore activiteiten. Jongeren kunnen kiezen voor een sport(vorm) die bij hen past. Uitgegaan wordt van de volgende vierdeling:

- *Oriëntatie*
Bij deze sportvorm staat kennismaking met de sport centraal. Jongeren kunnen introductielessen volgen om bekend te worden met de verschillende Topscore-sporten.
- *Participatie*
Deze vorm beoogt het ongedwongen deelnemen aan de sportactiviteiten van Topscore zoals kortlopende cursussen of een eenmalig evenement of instuif. Plezier en vrijblijvendheid staan hierbij voorop.
- *Prestatie*
Jongeren kunnen ook deelnemen aan activiteiten waarbij prestatie, naast plezier, meer centraal komt te staan. De jongeren kunnen deelnemen aan minder vrijblijvende activiteiten zoals trainingen, wedstrijden en toernooien.
- *Topprestatie*
Bij deze sportvorm gaat het om de ontwikkeling van talenten. Topscore zelf verzorgt daartoe geen activiteiten, maar begeleidt jongeren naar sportorganisaties die hen wel kunnen opleiden tot topsporter.

Het aanbod van sportactiviteiten in het sportcontinuüm bouwt voort op bestaande sportinitiatieven, zoals Jeugdsport in Beweging (JiB - Amsterdam) en het Manchestermodel. Bestaande stimuleringsinitiatieven voor de jeugd hebben nagenoeg allemaal betrekking op de jeugd in de basisschoolleeftijd. Topscore is voor zover wij kunnen nagaan het eerste wat grotere sportproject voor jongeren in het voortgezet onderwijs. In dit opzicht kan Topscore worden gezien als een voorbeeldproject voor andere initiatieven elders in het land.

Het sportaanbod in Amsterdam wordt grotendeels verzorgd door sportverenigingen, het sportbuurtwerk, commerciële sportcentra en het onderwijs. Dit zijn in hoofdzaak op zichzelf staande instellingen, die in zeer beperkte mate met elkaar samenwerken. Van een continuüm is in die zin dan ook nog geen sprake. Topscore tracht de bestaande sportinitiatieven op elkaar af te stemmen en samenwerking tussen de verschillende sportaanbieders tot stand te brengen en te bevorderen. Dit betreft vooral het bevorderen van de samenwerking in de driehoek BOS: Buurt – Onderwijs – Sport.

Dat wil zeggen dat op buurtniveau een betere afstemming en samenwerking moet plaatsvinden tussen sportaanbieders en scholen. Met name het voortgezet onderwijs heeft een belangrijke rol in het project.

Topscore stelt zich expliciet ten doel het sportgedrag van jongeren tussen 12 en 18 jaar te stimuleren door in de periode tussen oktober (herfstvakantie) en april (meivakantie) gedurende ongeveer 25 schoolweken aanvullende naschoolse sportactiviteiten aan te bieden. De school is de meest voor de hand liggende vindplaats van jonge sporters. Dit wil niet zeggen dat alle Topscore-activiteiten op de scholen plaatsvinden. Ook in zwembaden en sportcentra kunnen activiteiten worden georganiseerd. In de zomermaanden (mei, juni en september) is er *Topscore Amsterdam Street Experience*. Hierbij worden op straat, schoolpleinen of andere locaties specifieke straatsporten georganiseerd, zoals pleintjesbasketbal, skaten, voetbal en tennis. Het project is in 1998 gestart. De eerste activiteiten werden in 1999 georganiseerd.

- ***Randvoorwaarden***

Jongeren van deze tijd stellen, net als een ieder ander, hoge(re) eisen aan de activiteiten die zij voorgeschoteld krijgen. Praktijkvoorbeelden waarbij het aanbod echter onder de maat is, zijn er helaas legio. Om er voor te zorgen dat de Topscore-activiteiten aansluiten bij de wensen van de doelgroep, zijn er door Topscore vier randvoorwaarden opgesteld waaraan het project moet voldoen. Deze randvoorwaarden moeten zorgdragen voor kwalitatief goede en plezierige activiteiten en zodoende voor een succesvol project:

- ***Samenwerking***

Samenwerking tussen scholen, buurtwerk, sportverenigingen, commerciële aanbieders, migrantenorganisaties en sportbuurtwerk is een belangrijke voorwaarde bij de vormgeving van het Topscoreprogramma. De centrale stad rekent het tot haar taken die samenwerking te stimuleren en mogelijk te maken. Tegelijkertijd is het onder andere in verband met de kwaliteit nodig om eisen te stellen aan partijen waarmee wordt samengewerkt.

- ***Kwaliteit***

Topscore moet op alle fronten kwaliteit leveren. Enthousiasme, sporttechnische en pedagogische kwaliteiten (van een trainer) zijn noodzakelijk om voldoende aantrekkelijkheid te garanderen. Dit geldt evenzeer voor materiaal, accommodaties, uitwerking van plannen, gemaakte afspraken, inzet van betrokkenen, afstemming van activiteiten en werkzaamheden. De centrale stad rekent het tot haar taken die te bewaken.

- ***Inbreng jongeren***

Voor het bepalen van wat aantrekkelijk en attractief is, en bij de vormgeving van een aanbod met die kwalificaties, is de inbreng van jongeren onontbeerlijk. De centrale stad rekent het tot haar taak erop toe te zien dat die betrokkenheid georganiseerd wordt.

- ***Communicatie***

Het imago van Topscore is van het grootste belang. Topscore moet kwaliteit en attractiviteit uitstralen. Daarom is het belangrijk dat op alle niveaus tussen alle betrokkenen adequate communicatie over Topscore wordt gerealiseerd, waarbij steeds het beoogde imago centraal staat. De centrale stad rekent het tot haar taak die communicatie te bewaken.

Deze randvoorwaarden geven een beeld van wat Topscore beoogt in meer procesmatige zin: een kwalitatieve verbetering van de sportinfrastructuur en een effectieve campagne gericht op de hedendaagse Amsterdamse jeugd. Topscore zal dus ook een meerwaarde moeten hebben voor de betrokken lokale partners in het onderwijs, de sport en het jeugdwerk. Die meerwaarde moet zich voor gaan doen bij de volgende aspecten:⁴

Onderwijs

- aanvulling op het bestaande aanbod (clinic, nieuwe sporten);
- facilitering kader;
- versterking profiel/ *unique selling point*;
- uitbreiding van faciliteiten;
- (tijdelijke) ruimte voor extra activiteiten.

Sportverenigingen

- talentherkenning en ontwikkeling;
- facilitering van kader;
- promotie voor de club;
- meer leden en behoud van leden;
- belangstelling voor de sport kan toenemen;
- betere marketing en communicatie eigen activiteiten;
- predikaat: dit is een Topscore-vereniging.

Buurt- en jongerenwerk

- vestigen of versterken sportaanbod in 'activiteitenrange';
- link vanuit of naar andere activiteiten;
- invullen sociaal aspect;
- verbreding naar andere doelgroepen in wijk of buurt.

Stadsdelen

- vernieuwend beleidsresultaat;
- meer kennis van belangrijke doelgroep;
- verdieping met samenwerking andere actoren.

Het 'merk' Topscore

Topscore moet aanspreken bij de doelgroep. Het moet *cool* zijn om met de activiteiten van Topscore mee te doen, maar ook om te organiseren. Het is volgens Topscore dan ook van wezenlijk belang dat Topscore "in de markt wordt gezet en zich verder ontwikkelt als een nieuw merk". Doel is in betrekkelijk korte tijd de naams- en inhoudbekendheid van Topscore binnen de doelgroepen te vestigen en te versterken. De hiervoor nodige communicatie zal overigens zoveel mogelijk gekoppeld moeten zijn aan het werkelijke aanbod van Topscore. Een flitsend merk in de markt zetten is onvoldoende. Het aanbod zal de belofte van het merk steeds moeten waarmaken. In die zin heeft Topscore voor de partners die meedoen de betekenis van keurmerk. De communicatiedoelstellingen in het communicatieplan van Topscore zijn als volgt omschreven:

- Maak in de beleving van de doelgroep en de actoren van Topscore de snelste verbinding tussen sport en jongeren.
- Geef hiervoor vorm en inhoud aan het merk Topscore, dat voor jongeren aan sporten een emotionele, persoonlijke en sociale meerwaarde geeft.
- Zorg voor voldoende informatie aan alle partijen binnen Topscore om betrokkenheid, motivatie, inzet en onderlinge afstemming te bevorderen.

Noot 4 Ontleend aan: *Communicatieplan Topscore*, Amsterdam, 1999.

De projectopzet van Topscore laat zien dat men niet uit is op snel succes, maar dat juist bewust gekozen is voor een structurele en ambitieuze aanpak. Kernbegrippen hierbij zijn: kwaliteitsimpuls, samenwerking op lokaal niveau tussen scholen, buurt- en jongerenwerk en sportaanbieders, naamsbekendheid, keurmerk, jeugdparticipatie en communicatie.

3 Organisatie van Topscore

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk gaan we in op de projectorganisatie van Topscore, zowel op centraal niveau als decentraal binnen de drie stadsgebieden. Hierin komen steeds de algemene kenmerken, de specifieke doelstellingen en de projectorganisatie aan bod.

3.2 Stedelijke projectorganisatie

Bij de start van het project is gekozen voor verschillende actoren die vorm en inhoud geven aan Topscore. De coördinatie van Topscore is in handen van de *projectleider*. Deze is voor de duur van de pilotfase aangesteld bij Dienst Welzijn Amsterdam (afdeling Sport en Recreatie). Zijn taken zijn in hoofdzaak:

- uitwerking projectopzet en organisatiestructuur Topscore;
- opzetten en invullen organisatiestructuur;
- projectplanning;
- voortgang bewaken;
- communicatie Topscore.

Bovendien is de projectleider verantwoordelijk voor het leggen en onderhouden van contacten en verbanden tussen alle betrokkenen binnen het project. De projectleider legt tevens verantwoording af aan 'de lijn'.

Op stadsdeelniveau wordt door de *locatiemanager* specifieke invulling gegeven aan het project binnen de randvoorwaarden die Topscore stelt. In samenspraak met de projectleider bepalen de locatiemanagers onder meer welke sportactiviteiten worden georganiseerd. De locatiemanagers hebben in beginsel voor acht uur per week een aanstelling bij Topscore.⁵ De projectleider van Topscore en de locatiemanagers vormen tezamen het managementteam (MT). Eens in de twee weken voeren zij overleg over de voortgang en uitbreiding van het project.

De participerende stadsdelen beschikken daarnaast over één of meerdere *schoolcoördinatoren*, hoofdzakelijk docenten Lichamelijke Opvoeding, die voor een aantal uur per week de taak hebben de sportactiviteiten van Topscore te coördineren en bovendien jongeren daarvoor te enthousiasmeren. De schoolcoördinatoren worden aangestuurd door de locatiemanager. Op de scholen zijn ook enkele *assistenten* ('ongeveer' twee leerlingen) actief, die ondersteunende werkzaamheden verrichten, zoals toezicht houden en het klaarzetten en opruimen van sportmaterialen. Het daadwerkelijk uitvoeren en begeleiden van de sportactiviteiten is in handen van daarvoor aangestelde *trainers*. Dit kunnen trainers van sportverenigingen zijn, maar ook medewerkers van het sportbuurtwerk of vakdocenten Lichamelijke Opvoeding. De aanstelling van gekwalificeerde trainers door de projectleider van Topscore is gebaseerd op kwaliteit en vertrouwen.

Noot 5 Later is deze aanstelling vanwege de uitbreiding van het project verruimd tot maximaal 16 uur per week.

3.3 Organisatie in de pilotgebieden

3.3.1 Amsterdam Noord

Uitgangssituatie bij de start

In Amsterdam Noord is er sprake een goede sportinfrastructuur waar het sportbuurtwerk, dat de sportstimulering vanuit het stadsdeel verzorgt, veelvuldig gebruik van maakt. Het sportbuurtwerk in Noord heeft inmiddels een behoorlijke traditie opgebouwd. Dit blijkt onder meer uit een goed team van gekwalificeerde sportleiders en samenwerkingsverbanden met een aantal scholen, voornamelijk in het basisonderwijs. Het hoofd van het sportbuurtwerk is sinds jaar en dag een vertrouwd gezicht in Noord. Hij heeft in de loop der tijd een groot netwerk van sleutelpersonen in de sport, het onderwijs en het welzijnswerk opgebouwd. Met het middelbaar onderwijs is de samenwerking bij de start van het project nog beperkt, al verbetert die zich door de ontwikkeling van naschoolse activiteiten en verlengde schooldag gaandeweg. Het merendeel van de jongeren (85 procent) in de middelbare schoolleeftijd volgt les op een instituut in het stadsdeel zelf. De docenten Lichamelijke Opvoeding van de scholen zijn in eerste instantie enigszins terughoudend ten aanzien van nieuwe initiatieven op het gebied van sport en lichamelijke opvoeding.

Doelstellingen

Tijdens de eerste contacten tussen Topscore en het stadsdeel blijkt dat het stadsdeel de jeugd door middel van activiteiten wil laten kennismaken met sport (sportoriëntatie en -keuze). Daarna kan de jeugd doorstromen naar de georganiseerde sport. Bovendien wil het stadsdeel de jeugdparticipatie bij sport verhogen. De algemene doelstelling van Topscore wordt in Noord onderschreven waarbij bovendien "de ontwikkeling van kennis van sport bij jongeren een belangrijke rol moet spelen".

Projectorganisatie

In Noord is een werkgroep die zorgdraagt voor de decentrale aansturing van het project. De werkgroep bestaat uit de projectleider van Topscore (voorzitter), het hoofd van het sportbuurtwerk (locatiemanager), docenten Lichamelijke Opvoeding (schoolcoördinatoren), enkele jongeren, een vertegenwoordiger van de migrantenraad, een medewerker van het sportbuurtwerk en vertegenwoordigers van de afdeling onderwijs van het stadsdeel en van de Werkgroep Sport.

Tussen het sportbuurtwerk en de scholen uit het voortgezet onderwijs in Noord bestond al samenwerking bij het organiseren van sportactiviteiten, zoals squash en paardrijden. Deze samenwerking kan gezien worden als een bescheiden voorloper van Topscore in Noord. De locatiemanager van Topscore Noord is de ervaren spil in de organisatie, die daarmee een vliegende start kon maken. Vanuit zijn contacten met zowel de scholen als (enkele) sportverenigingen is al in de startfase van de projectuitvoering samenwerking voor Topscore ontstaan. Op iedere school is een coördinator om Topscore op de scholen vorm te geven. De scholen die zich in de loop van de afgelopen twee jaar bij Topscore hebben aangesloten zijn:

- Bredero-College-locatie Buiksloterweg;
- Bredero-College-locatie Meeuwenlaan;
- Bernard Nieuwentijt-locatie Rosa;
- Bernard Nieuwentijt-locatie IJdoorn;
- Bernard Nieuwentijt-locatie Over-IJ;
- Bernard Nieuwentijt-locatie Damstede.

Naast deze twee colleges (met verschillende locaties), die vanaf de start aan het project deelnemen, is er nog een middelbare school in het stadsdeel. Ondanks herhaalde pogingen van zowel de projectleider als de locatiemanager doet deze school niet mee aan Topscore. Ook de beleidsmedewerker Sport van het stadsdeel is nauwelijks betrokken bij Topscore. Het lijkt erop dat de locatiemanager ook de beleidsmatige verantwoording van het project aan het stadsdeel aflegt.

3.3.2 Amsterdam Zuidoost

Uitgangssituatie bij de start

In tegenstelling tot Noord, speelt het sportbuurtwerk in Zuidoost nauwelijks een rol van betekenis bij Topscore. De georganiseerde sport in Zuidoost kampt al jaren met hardnekkige knelpunten, met name op het gebied van ledenwerving en kader. De sportdeelname in Zuidoost is sinds jaar en dag een zorgenkindje. Om het sportgedrag te stimuleren zijn in het stadsdeel diverse initiatieven opgezet om de bewoners op alternatieve wijze in aanraking te brengen met sport. Er is echter weinig tot geen afstemming tussen de verschillende initiatieven. De vele sportinitiatieven leiden zodoende niet automatisch tot succes op de langere termijn; niemand weet wie wat en voor wie men iets organiseert. Het stadsdeel laat een taak liggen om deze initiatieven te coördineren. Sportbeleid van het stadsdeel heeft voor 99 procent betrekking op accommodaties. Sportstimulering krijgt onvoldoende beleidsmatige aandacht. Dit wordt aan het veld zelf overgelaten. De drie middelbare scholen in het stadsdeel organiseren sinds enkele jaren gezamenlijk naschoolse activiteiten, waaronder sport.

Doelstellingen

Topscore gaat uit van zo'n 6.000 jongeren die in het stadsdeel Zuidoost actief aan sport doen. Dit is 65 procent van het totaal aantal jongeren in het stadsdeel. Het doel in Zuidoost is de sportdeelname met 10 procent te verhogen door middel van activiteiten die in het kader van Topscore worden georganiseerd. In eerste instantie richt Zuidoost zich op de breedtesport, maar men beschouwt het als winst wanneer talenten zich verder ontwikkelen. Bovendien moet het project multicultureel van aard zijn en moeten jongeren deel uitmaken van een flexibele en doelmatige organisatie. Belangrijk neven-doel is dat de zwakke(re) sportverenigingen uit het stadsdeel worden aangespoord zich te verbeteren, onder andere door verwijzing naar geschikte instanties die daarbij kunnen helpen.

Projectorganisatie

In Zuidoost is aanvankelijk gekozen voor twee werkgroepen: één voor de Bijlmer en één voor Gaasperdam. In praktijk is gebleken dat beide groepen als één groep functioneerden. De werkgroep wordt voorgezeten door de locatiemanager Zuidoost (toen nog de projectleider Topscore). Daarnaast zijn ook enkele jongeren, docenten Lichamelijke Opvoeding (schoolcoördinatoren), een lid van de Sport Adviesraad Zuidoost (SARZO) en een afgevaardigde van de anders georganiseerde sport vertegenwoordigd in de werkgroepen. De reeds aanwezige samenwerking tussen de drie scholen in het stadsdeel vormt de basis van het project.

De beginperiode van Topscore in Zuidoost verliep enigszins stroef. Door de vele "eilandjes" en daarmee samenhangende problemen was er de eerste maanden van het project geen locatiemanager. Deze functie is in de beginperiode waargenomen door de projectleider van Topscore.

In die periode is op drie scholen gestart met drie takken van sport. In februari 2000 is de functie door een vakdocent Lichamelijke Opvoeding definitief ingevuld. Sindsdien is het project in een stroomversnelling terecht gekomen; het project kreeg meer draagvlak en vertakte zich over scholen en sportaanbieders. De verbeterde coördinatie en aansturing op gebiedsniveau heeft meer samenwerking en onderlinge afstemming tussen scholen onderling, betrokken leerlingen en sportaanbieders tot gevolg. Dit uit zich in een gestage toename van sportactiviteiten bij de deelnemende scholen.

De drie scholen uit het voortgezet onderwijs in Zuidoost doen mee aan het project en hebben een eigen schoolcoördinator:

- Open Schoolgemeenschap Bijlmer (OSB);
- Augustinus College (AC);
- Scholengemeenschap Reigersbos (SGR).

3.3.3 Amsterdam Nieuw West

Uitgangssituatie bij de start

De sportinfrastructuur in de drie stadsdelen in Nieuw West is in hoofdzaak gelijkwaardig. In Nieuw West is een keur van sportvoorzieningen waar vele sportverenigingen hun activiteiten organiseren. Het sportbuurtwerk in de drie stadsdelen verschilt van elkaar in opzet. Het sportbuurtwerk in Osdorp en Slotervaart-Overtoomse Veld wordt verzorgd door de stichting Impuls. In Geuzenveld-Slotermeer wordt het verzorgd door Sportbuurtwerk Geuzenveld. Het verschil tussen de stadsdelen heeft vooral betrekking op de samenwerking met andere instellingen. Het sportbuurtwerk Geuzenveld-Slotermeer is voorstander van nauwe samenwerking met het onderwijs. De stichting Impuls daarentegen legt het accent vooral bij de betrokkenheid van sportverenigingen en een aanbod voor jongeren op pleinen en andere openbare sportplekken .

Doelstellingen

De westelijke stadsdelen zien in Topscore een kans om een geheel nieuw beleid te ontwikkelen, waarbij jongeren nadrukkelijk bij de sport betrokken moeten raken en blijven. Belangrijk in West is het grensoverschrijdende aspect: jongeren kunnen in alledrie de stadsdelen aan sportactiviteiten deelnemen. De doelstelling in Nieuw West komt overeen met de stedelijke doelstelling van Topscore. Dit wil men bereiken door het sportaanbod af te stemmen op de behoeften van de doelgroep.

Projectorganisatie

Anders dan in de twee overige pilots, is er in West zowel een werkgroep als een stuurgroep die gezamenlijk zorgdragen voor de coördinatie van het project. De stuurgroep wordt gevormd door de drie portefeuillehouders Sport en de projectleider van Topscore. De portefeuillehouders uit de stuurgroep zijn voorstander van één locatiemanager per betrokken stadsdeel. De projectleider daarentegen wenst uit te gaan van één aanspreek- en coördinatiepunt. Uiteindelijk is een situatie ontstaan met twee locatiemanagers: de hoofden van het sportbuurtwerk in Geuzenveld-Slotermeer (die ook Topscore in Osdorp verzorgt) en Slotervaart-Overtoomse Veld.

De werkgroep bestaat uit de locatiemanagers, de projectleider van Topscore, drie beleidsmedewerkers Sport (uit elk stadsdeel een), een vertegenwoordiger uit het onderwijs en drie onafhankelijke leden waarvan minimaal twee jongeren.

Gedurende de looptijd van het project zijn vier onderwijsinstellingen betrokken geraakt bij Topscore:

- Caland Lyceum;
- Junior College West;
- Nova College;
- Hervormd Lyceum West.

De eerste drie deden vanaf het begin mee. Het Hervormd Lyceum West is er later bij gekomen. Het Junior College West heeft uitsluitend leerlingen uit de onderbouw. Zij stromen in de daaropvolgende jaren door naar vier onderwijsinstellingen: Patrimonium, Comenius, Meridiaan en Calvijn. Het Nova (onderdeel van Esprit Scholengroep) bestaat naast de hoofdvestiging uit vijf dependances. In en rond deze dependances kunnen de leerlingen deelnemen aan de activiteiten van Topscore. De dependances zijn Karel Du Jardinstraat (De Pijp), Mondriaan, Westpoort, Vlughtlaan en Jan Evertsenstraat (De Baarsjes). In totaal doen dertien onderwijsinstellingen via Topscore Nieuw West mee aan het project. De vier (hoofd)instellingen hebben allemaal een schoolcoördinator.

4 Ontwikkelingen in Topscore

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk gaan we in op de ontwikkelingen van Topscore. Eerst gaan we in op de personele en organisatorische ontwikkelingen van het project. Vervolgens komen de uitvoeringsactiviteiten en de inbreng van jongeren in de stadsgebieden aan de orde. Tot slot presenteren we enkele kwantitatieve deelnamecijfers.

4.2 Personele en organisatorische ontwikkelingen

Stedelijk

Sinds de start van het project is zowel in de stadsgebieden als binnen de stedelijke projectorganisatie het één en ander veranderd in organisatorisch opzicht. Zo is gekozen voor een beperkt aantal takken van sport die binnen de projectopzet van Topscore vallen. In principe levert elke tak van sport hiervoor een sportcoördinator. Tot nu toe is dat bij drie takken van sport ook daadwerkelijk het geval: voetbal, basketbal en american football / streetdance.

Inmiddels hebben de volgende takken van sport een plek veroverd binnen Topscore: voetbal, basketbal, american football, handbal, zwemmen, tennis, atletiek, fietsen, klimmen, skaten, streetdance, volleybal. De sportcoördinatoren zijn het stedelijke aanspreekpunt voor de organisatie van het specifieke sportaanbod in het kader van Topscore. Dit heeft als voordeel dat niet elk stadsgebied opnieuw een aanbod moet samenstellen. Daarnaast is de selectie van takken van sport afgestemd op de prioriteiten van stichting Topsport Amsterdam, zoals die zijn benoemd in de *Notitie Kernsporten*.

De genoemde takken van sport worden niet in elk stadsgebied aangeboden. Steeds wordt onderzocht waaraan scholen en leerlingen behoefte hebben. Ook de trainerscapaciteit is bepalend voor de inzetbaarheid van gekwalificeerd kader voor Topscore. Daarnaast geldt dat het aantal takken van sport zich gaandeweg heeft uitgebreid. Elke 'nieuwe' tak van sport wordt nog enigszins behoedzaam ingezet zodat bekeken wordt op welke wijze het aanbod het beste vorm en inhoud krijgt. Bij succes wordt het aanbod wat sterker onder de aandacht van de andere stadsgebieden gebracht.

Noord

In Amsterdam Noord bevindt Topscore zich in relatief rustig vaarwater. Sinds de implementatie hebben zich geen ingrijpende personele en organisatorische veranderingen voorgedaan. Dit heeft te maken met de stabiliteit en de continuïteit van het sportbuurtwerk. Er is een prima samenwerking ontstaan tussen de deelnemende scholen in het voortgezet onderwijs en het sportbuurtwerk. Ook enkele sportverenigingen nemen deel als aanbieder van activiteiten aan scholen. Tussen het onderwijs en het sportbuurtwerk bestonden trouwens al vormen van samenwerking bij het organiseren van sportactiviteiten, zoals squash en paardrijden. Deze samenwerking is als het ware de voorloper van Topscore in Noord geweest. Het hoofd van het sportbuurtwerk is de locatiemanager van Topscore Noord. Deze is de spil in de organisatie in Noord. Vanuit zijn contacten met zowel de scholen als (enkele) sportverenigingen is een solide samenwerking voor Topscore ontstaan.

Om hem heen is een goed team van schoolcoördinatoren, sportbuurtwerkers en sportleiders gevormd. Punt van aandacht is de beleidsmatige afstemming met het stadsdeel. Het sportbuurtwerk heeft een zeer autonome positie verworven. Het initiatief tot samenwerking met beleidsmedewerkers ligt nageenog geheel bij het sportbuurtwerk.

Zuidoost

Belangrijkste ontwikkeling in Zuidoost is de aanstelling van een zeer gedreven locatiemanager. Door de vele 'eilandjes' en daarmee samenhangende problemen binnen Zuidoost was er de eerste maanden van het project geen locatiemanager. Deze functie is in de beginperiode waargenomen door de projectleider van Topscore. Pas in februari 2000 is de functie door een vakdocent Lichamelijke Opvoeding definitief ingevuld. Sindsdien heeft tussen de betrokken partijen ook meer samenwerking en onderling overleg plaatsgevonden. In de startfase was bovendien sprake van twee werkgroepen. In praktijk is gebleken dat beide groepen als één groep functioneerden. De locatiemanager heeft het voorstel gedaan om de huidige werkgroep op te heffen en verder te gaan in kleinere subgroepen rondom een bepaalde sport. In Zuidoost raken steeds meer partijen, zoals sportverenigingen, het sportbuurtwerk en particuliere sportaanbieders betrokken bij het project. Het stadsdeel heeft voor acht uur per week een sportbuurtwerker voor Topscore beschikbaar gesteld. De positieve ontwikkelingen in Zuidoost hebben ook een keerzijde. Die heeft voornamelijk betrekking op de moeizame onderlinge communicatie tussen de verschillende betrokkenen. Als oorzaak wordt het grote aantal partners genoemd en, nog belangrijker, de te geringe uren die de locatiemanager ter beschikking heeft om het netwerk te 'bespelen'. Aangezien het project in Zuidoost een sterke groei heeft doorgemaakt, is de aanstelling van de locatiemanager per 1 februari 2001 met 8 uur verhoogd tot 16 uur per week. In de loop van 2001 zijn de grenzen echter weer bereikt door een verder toegenomen werkbelasting. Hierdoor is een rem op de verdere verbreiding van het project gezet, aangezien gekozen is voor behoud van de te leveren kwaliteit van bestaande activiteiten.

Nieuw West

In Nieuw West is lange tijd discussie geweest over de lokale aansturing van het project. De portefeuillehouders van de drie stadsdelen in Nieuw West willen, tegen de wens van de projectleider, elk een eigen locatiemanager. Uiteindelijk is het compromis bereikt dat de beide hoofden van het sportbuurtwerk in Nieuw West zijn aangesteld als locatiemanagers: één voor Osdorp en Geuzenveld-Slotermeer en één voor Slotervaart-Overtoomse Veld. De stadsdelen zijn niet alle even betrokken bij Topscore. Slotervaart-Overtoomse Veld wil graag meewerken aan het project ("fanatiek"), Geuzenveld-Slotermeer is vrij passief en trekt een eigen plan ("remmer") en Osdorp gaat met de twee andere mee ("meewaaien"). In Slotervaart-Overtoomse Veld verloopt het project redelijk tot goed, maar in Osdorp en Geuzenveld-Slotermeer is de inzet een stuk minder. Dit hangt sterk samen met de houding van en verhoudingen binnen de stuurgroep. De drie afgevaardigden van de stadsdelen hebben sterk het idee dat de stedelijke projectleider 'de baas' is. Hoewel dit feitelijk klopt, zijn de partijen in praktijk juist afhankelijk van elkaar, waardoor van een echte hiërarchie geen sprake is. Ook speelt mee dat niet alle scholen meedoen aan het project. Dertien van de circa twintig scholen nemen deel aan Topscore. In Nieuw West is derhalve nauwelijks sprake van een enthousiast organisatieteam dat jeugdsport in de drie stadsdelen een flinke impuls geeft. Hierdoor is de groei van het project in dit deel van de stad gestagneerd. Afgezien van de dubbelfunctie van de sportbuurtwerker van Geuzenveld-Slotermeer als locatiemanager van Osdorp en zijn eigen

stadsdeel, is van onderlinge afstemming en samenwerking in Nieuw West geen sprake. Ook de samenwerking tussen de scholen en de betrokken stadsdelen en locatiemanagers is onvoldoende. Communicatie tussen de stadsdelen en met de stedelijke projectleider is slecht.

Al met al leidt dit tot verspilling van een deel van de projectgelden. Met uitzondering van Slotervaart-Overtoomse Veld, waar de locatiemanager met 12 uur per week een flinke impuls aan de jeugdsport in het stadsdeel heeft gegeven, kunnen grote vraagtekens worden gezet bij de twee maal acht uur locatiemanager voor Osdorp en Geuzenveld-Slotermeer. Hier worden kansen gemist.

Ook ambtelijk is er binnen de drie stadsdelen in Nieuw West weinig feitelijke betrokkenheid bij het project. Men laat 'de strijd' over aan het sportbuurtwerk. Door deze fixatie op de 'macht' binnen het project, komt de feitelijke missie in het gedrang. De opstelling van de portefeuillehouders Sport van de drie betrokken stadsdelen draagt daar in belangrijke mate aan bij. Scholen trekken hun eigen plannen, het sportbuurtwerk werkt het eigen programma af, en de stadsdelen voeren beleid terwijl het zicht op de praktijk grotendeels ontbreekt.

4.3 Uitvoeringsactiviteiten in de pilotgebieden

4.3.1 Amsterdam Noord

Activiteiten

In Noord is men in het eerste jaar begonnen met de sporten basketbal, tennis en handbal. De opkomst is per school verschillend. Waar bij de ene school de opkomst bij basketbal en tennis goed is, zijn bij de ander dergelijke sporten geen succes of verlopen moeizaam. In het tweede jaar zijn aan de bestaande sporten voetbal en zwemmen toegevoegd. Klimmen en mountainbiken staan op de agenda voor het nieuwe schooljaar. Van alle sporten gaat de meeste aandacht uit naar basketbal, handbal en tennis.

De activiteiten zijn in hoofdzaak gericht op leerlingen uit de onderbouw. Gebrek aan geschikte accommodaties is hier vooral debet aan. Veel van de deelnemers aan Topscore zijn al lid zijn van een sportvereniging. Zij willen graag kennis maken met andere takken van sport, waar Topscore mogelijkheden voor biedt. Het afgelopen jaar zijn naar schatting 550 leerlingen uit de onderbouw bereikt met de activiteiten. Dit is ongeveer een kwart van de totale doelgroep in Noord. Het eerste jaar hebben ongeveer 400 jongeren meegedaan aan de activiteiten. Het is gebleken dat de deelname na verloop van tijd daalt. De eerste keren is het enthousiasme onder leerlingen groot, maar dit neemt na verloop van tijd (gemiddeld na de vierde training) af. Vooral in de tweede periode na de kerstvakantie neemt de animo voor deelname, mede door de vele vakantiedagen, af. In de tweede periode is de opzet van Topscore in Noord anders dan voor de eerste drie maanden. Dit heeft volgens de sportleiders ten dele te maken met de drukke bezigheden van de leerlingen: ze krijgen in de loop van het jaar meer proefwerken en schoolonderzoeken. De activiteiten hebben dan meer een eenmalig karakter. Dat sommige activiteiten, zoals meisjesvoetbal, niet goed zijn bezocht, - hoewel aan het begin van het project 25 meiden van vier verschillende scholen zich hadden opgegeven - heeft een aantal oorzaken. De belangrijkste is het sporten op een andere school. Er lijkt toch een bepaalde rivaliteit te zijn tussen de deelnemers van de verschillende scholen. Ook is de drempel om op een andere school aan een activiteit deel te nemen groter; het is niet de vertrouwde omgeving van de leerlingen.

De leiding bij activiteiten ligt grotendeels in handen van medewerkers van het sportbuurtwerk en (in samenwerking met) de gymdocenten van de betreffende scholen. Bij het project zijn nauwelijks sportscholen en sportverenigingen betrokken. Ook het oorspronkelijke voornemen om migrantenwerk of jongerenwerk te laten participeren, is tot nu toe niet nagekomen. Het accent ligt vooral bij de scholen en een kwalitatief hoogwaardig aanbod door sportbuurtwerk en andere gediplomeerde trainers of vakdocenten LO.

De sportverenigingen in Noord geven aan onvoldoende kader in huis te hebben om in de namiddag activiteiten te verzorgen. Dit is anders bij tennisverenigingen, omdat tennistrainers meestal professionals zijn. Het slagen van de lessen staat of valt met de kundigheid, het enthousiasme en de continuïteit van de trainer. Verschillende keren is gebleken dat bij het wegvallen van een trainer ook de groep sportende jongeren uiteenvalt.

De aanjagende en motiverende taak van de schoolcoördinator is ook erg belangrijk. De coördinatoren geven aan dat het aantal taakuren per week in principe voldoende is, maar dat meer uren wel wenselijk zijn om de leerlingen te motiveren tot deelname, zeker als het sportprogramma steeds voller wordt.

Inbreng jongeren en communicatie

Bij het aanbod wordt niet direct gevraagd naar de wensen van de leerlingen. Eenmalig is een jeugdpanel bijeen geweest om wensen kenbaar te maken. De trainers en docenten weten door hun omgang met de leerlingen buiten Topscore goed waar leerlingen wel of geen behoefte aan hebben. Een panel vindt men niet noodzakelijk om een passend en attractief aanbod te genereren. De leerlingen worden op verschillende manieren attent gemaakt op de activiteiten van Topscore. Het bereiken en informeren van leerlingen gebeurt merendeels door posters. Daarnaast wordt tijdens de lessen (zowel gymles als andere lessen) aandacht besteed aan de activiteiten. Vooral deze rechtstreekse benadering werkt volgens de betrokkenen het beste. Ook een proefles behoort tot de mogelijkheden.

Street Experience

Aan Street Experience in Noord doen over het algemeen weinig jongeren mee. Een aantal aspecten is van invloed op het uitblijven van succes. Ten eerste heeft het slechte weer parten gespeeld. Ten tweede bleek de locatie verkeerd gekozen te zijn: te ver weg en slecht bereikbaar voor jongeren. Tot slot staat volgens de betrokkenen Street Experience te ver af van Topscore. De leerlingen zien geen link tussen de twee.

4.3.2 Amsterdam Zuidoost

Activiteiten

Na de herfstvakantie in 1999 startte op de drie middelbare scholen het project Topscore. De jongeren konden in het eerste jaar na schooltijd deelnemen aan drie sporten: basketbal, american football en tennis. In totaal zijn in het eerste jaar op de drie VO-scholen 120 activiteiten georganiseerd. In de jaren daarna is het project uitgebreid met cheerleaden/streetdance, zwemmen, voetbal voor meisjes en streetdance/aerobics. Het aantal activiteiten is hiermee toegenomen tot zo'n 500 activiteiten, wat neerkomt op ongeveer 20 activiteiten per week. Aan de wekelijkse naschoolse activiteiten, bestaande uit circa 25 trainingen tussen oktober 2000 en mei 2001 hebben 330 leerlingen meegedaan. Aan eenmalige activiteiten, zoals de oriëntatielessen en de Street Experience, hebben in deze periode 3.000 jongeren meegedaan.

Aan de activiteiten deden in het eerste jaar vooral jongens mee. Dit is mede het gevolg van de programmering, die vooral op mannensporten gericht was. Door uitbreiding van het aanbod met onder meer cheerleaden, voetbal voor meisjes en aerobics, zijn in het tweede jaar ook meer meisjes gaan meedoen aan de naschoolse activiteiten. Leerlingen uit de onderbouw zijn over het algemeen enthousiaster over de Topscore-activiteiten dan bovenbouwleerlingen. In het eerste jaar zijn de activiteiten aan alle leerlingen aangeboden. In het tweede jaar zijn er enkele activiteiten specifiek aan de oudere groep aangeboden, waardoor de deelname onder deze groep toeneemt. Ook blijkt dat leerlingen met een lage(re) opleiding het moeilijkst bereikbaar zijn.

Jongeren die meer willen dan alleen het reguliere basketbal- en tennisaanbod, kunnen ook deelnemen aan de All Star Club. De club is een extra mogelijkheid om trainingen en clinics te volgen. Bovendien kunnen ook jongeren die wel in Zuidoost wonen maar niet in het stadsdeel op school zitten, deelnemen aan naschoolse activiteiten. De extra activiteiten worden gegeven door trainers van lokale basketbal- en tennisverenigingen. De tennisverenigingen hebben zich verenigd in het Topscore Tennis Platform Zuidoost. Hoewel door de All Star Club de kans op betere en intensievere samenwerking met de sportverenigingen uit Zuidoost groter is geworden, is wel gebleken dat de sportverenigingen meer verwachten van het project. Sportverenigingen willen graag meer leden, terwijl de doorstroom van jongeren naar de sportverenigingen vooralsnog beperkt is.

Behoudens de sportverenigingen voor de All Star Club, werkt Topscore Zuidoost ook met (lokale) clubs samen voor het reguliere aanbod. Samenwerking vindt bijvoorbeeld plaats met Ajax (voetbal) en de Amsterdam Panthers (american football). Het is gebleken dat deze sportverenigingen extra uitstraling aan het project geven.

Inbreng jongeren en communicatie

In Zuidoost is het jongerenpanel een aantal keer bijeen is geweest. De eerste keer vond plaats in het bijzijn van de locatiemanager en de portefeuillehouder sport. Tijdens de bijeenkomsten wordt gesproken over onderwerpen zoals communicatie, de takken van sport, kwaliteit van het aanbod en de inbreng van jongeren zelf. Om de jongeren te bereiken zijn er op de scholen folders/boekjes waarin wordt uiteengezet wat Topscore is en welke activiteiten georganiseerd worden. Daarnaast zijn er voor de start van het programma oriëntatielessen die de jongeren kunnen volgen. Belangrijk in het stadsdeel is mond-tot-mond reclame, typisch voor de cultuur in Zuidoost: trainers moeten leerlingen enthousiasmeren. Tot nu toe is dit te weinig gebeurd. Topscore houdt vaak op na de training. Ook is er in Zuidoost op een school een groepje leerlingen die zich bezig houden met internet en de communicatie over Topscore.

Street Experience

De drie scholen in Zuidoost hebben met wisselend succes Street Experience georganiseerd. Belangrijk voor het slagen van een dergelijk event is de locatie. Eenmaal is een Street Experience bij de Arena Boulevard georganiseerd. Hoewel deze locatie toch iets sportiefs uitstraalt, was de opkomst tegenvallend: te afgelegen voor jongeren. Ook het weer zit niet altijd mee. Street Experience geldt over het algemeen als afsluiting van het reguliere programma en ter promotie van het nieuwe seizoen.

4.3.3 Amsterdam Nieuw West

Activiteiten

In Nieuw West is men het eerste jaar gestart met fietsen, tennis, zwemmen en streetdance. Niet op alle scholen in Nieuw West zijn al deze sporten aangeboden. Per school wordt bekeken wat mogelijk en wenselijk is. Op de onderwijsinstelling NOVA is Topscore met fietsen, zwemmen en tennis ingehaakt op bestaande sportactiviteiten. NOVA heeft voor deze sporten gekozen, omdat veel leerlingen nieuwkomers zijn (bijvoorbeeld asielzoekers) die zodoende zwemmen en fietsen via de naschoolse Topscore-activiteiten kunnen leren. In het tweede jaar zijn de sporten uitgebreid met voetbal, basketbal en streetdance. De activiteiten worden voornamelijk verzorgd door docenten Lichamelijke Opvoeding en het sportbuurtwerk. Sportverenigingen zijn weinig betrokken bij het Topscore-project in Nieuw West. Bij het zwemmen is zwemvereniging De Dolfijn betrokken, maar heeft daar weinig profijt van. Geen van de jongeren gaat via Topscore zwemmen bij de zwemclub. Aan de activiteiten wordt goed deelgenomen. Naar schatting doen 140 leerlingen per week mee aan de activiteiten. Het eerste jaar van Topscore was dit ongeveer de helft. Dit is exclusief de deelnemers in Geuzenveld - Slotermeer en Osdorp waarover geen cijfers bekend zijn.

Inbreng jongeren en communicatie

Directe inbreng van jongeren in Nieuw West vindt marginaal plaats. Via de gymdocenten en de Topscore-assistenten worden wel geluiden van de jongeren opgevangen. Bovendien weten de docenten en trainers door hun dagelijkse contacten met de leerlingen waar de vraag ligt. Desondanks achten de betrokkenen jeugdparticipatie een goed middel om de Topscore-activiteiten (nog) beter aan te laten sluiten bij de wensen van de leerlingen.

Het bereiken van jongeren gebeurt op verschillende manieren. Naast het gebruikelijke Topscore infomateriaal, is er op één van de scholen ook een internetgroepje actief. Een website met informatie over Topscore kan medeleerlingen enthousiasmeren voor de activiteiten. Daarnaast worden ook er introductielessen gegeven.

Street Experience

Aan het sporten op straat is nog relatief weinig aandacht geschonken. Het afgelopen jaar hebben sportbuurtwerkers in het kader van Topscore 's avonds een buitenprogramma opgezet. Op een plein konden jongeren voetballen, basketballen of tennissen. In de avonden kwamen er zo'n 80 jongeren tussen de 10 en 16 jaar om te sporten. Het enige minpunt was de locatie: veel hobbels en los liggende tegels.

4.4 Deelname aan Topscore

Door Topscore is onder een groep van de deelnemende jongeren in de periode van maart-mei 2001 een vragenlijst afgenomen. De vragenlijsten zijn tijdens de reguliere activiteiten ingevuld. De belangrijkste uitkomsten worden in deze paragraaf weergegeven.

Leerlingen

De vragenlijst is door 95 leerlingen ingevuld, waarvan iets meer jongens (52%) dan meisjes. De meeste leerlingen zijn jonger dan 14 jaar (83%). Een beperkt aantal leerlingen (6%) is tussen de 15 en 18 jaar.

Topscore-activiteiten

De meeste leerlingen hebben deelgenomen aan zwemmen (34%), voetbal (23%) of skaten (13%). Onderstaande tabel 4.1 illustreert dit.

Tabel 4.1 Aan welke sporten deelgenomen (in procenten)

	percentage van de deelnemers
tennis	9
streetdance	10
skaten	13
zwemmen	34
voetbal	23
overig	10
Totaal	100

Op een enkele leerling na, vonden alle deelnemers de activiteiten van Topscore leuk om te doen. Dit blijkt ook uit het gemiddelde rapportcijfer van 8,7 die de deelnemers aan de activiteiten geven. Verschillende redenen hebben de jongeren hiervoor aangegeven (zie tabel 4.2).

Tabel 4.2 Vond de les leuk omdat (in procenten)

	percentage van de deelnemers die les leuk vonden
leerzaam	19
de activiteit/sport is leuk	59
mogelijkheid tot behalen diploma	8
gezellig	4
ontspannend	3
anders	7
Totaal	100

Meer dan de helft van de jongeren geeft aan dat de activiteiten "gewoon" leuk te vinden. 19 procent van de deelnemers vindt de Topscore-activiteiten leerzaam. Ook vonden de deelnemers de activiteiten leuk omdat ze een diploma konden behalen (8%), het gezellig (4%) of ontspannend (3%) vonden.

Volgens Topscore moet een trainer enthousiast zijn en sporttechnische en pedagogische kwaliteiten hebben om de activiteiten aantrekkelijk te maken. Dat de deelnemers de trainers in ieder geval leuk vinden, blijkt uit het gemiddelde rapportcijfer van 8,6. Meer dan 90 procent van de deelnemers geeft bovendien aan vaker bij de betreffende trainer te willen sporten. In tabel 4.3 staan de redenen aangegeven waarom de deelnemers de trainer leuk vinden.

Tabel 4.3 Vond de trainer leuk omdat (in procenten)

	percentage van de deelnemers die trainer leuk vinden
sympathiek/grappig	26
goed les geven	46
iets kunnen leren	13
leuk	4
anders	11
totaal	100

Het belangrijkste voor de deelnemers, is dat de trainer goed les kan geven (46%). Meer dan een kwart vindt dat de trainer sympathiek is. 13 procent van de deelnemers geeft aan dat ze iets van de trainer kunnen leren. Tot slot vindt 4 procent dat de trainer leuk is, omdat hij/zij "gewoon" leuk is.

Voor de meeste deelnemers (88%) is de accommodatie waar de Topscore-activiteiten worden gehouden, vanaf de school goed bereikbaar. Tabel 4.4 maakt inzichtelijk wat de deelnemers van de accommodatie vinden.

Tabel 4.4 Vond de accommodatie (in procenten)

	percentage van de deelnemers
uitstekend	27
goed	46
redelijk/gewoon	18
matig	7
slecht	2
totaal	100

Ook over de accommodatie is men tevreden. Bijna driekwart vindt de accommodatie goed of zelfs uitstekend. 18 procent vindt de accommodatie niks bijzonders en 9 procent van de deelnemers vindt de accommodatie matig tot slecht.

Lid van een sportvereniging

Zo'n tweederde van de deelnemers is niet lid van een sportvereniging. Als ze wel lid zijn (33%), sporten ze merendeels bij een voetbalvereniging (16%) of een zwemclub (6%).

40 procent van de deelnemers is de afgelopen twee jaar wel lid van een vereniging geweest. De reden dat ze gestopt zijn is heel divers (zie tabel 4.5).

Tabel 4.5 Reden stoppen met sport (in procenten)

	percentage van de deelnemers die gestopt zijn met georganiseerde sport
niet gezellig	18
geen leuke sport	6
geen tijd	26
geen toestemming ouders	6
te ver	12
anders	32
totaal	100

De meeste deelnemers (26%) geven aan gestopt te zijn als lid bij een vereniging omdat ze er geen tijd meer voor hadden. 18 procent geeft te kennen dat het niet gezellig was en 12 procent van de deelnemers zegt dat de sportvereniging te ver gelegen was. 6 procent geeft aan gestopt te zijn omdat de sport niet leuk meer was of omdat men geen toestemming meer had van de ouders om te blijven sporten.

Actief en passief sporten

Gevraagd is hoeveel keer de deelnemers actief en passief aan sport doen. In onderstaande tabel staat aangegeven hoeveel keer en hoeveel uur de deelnemers gemiddeld aan een bepaalde activiteit actief per week deelnemen.

Tabel 4.6 Actieve deelname per week (gemiddeld)

	aantal	uur
gymnastiek	2	2
naschoolse activiteiten	3	2
vereniging	1	1
straatsport	2	3

De deelnemers sporten het minst vaak bij een sportvereniging: een uurtje in de week. Naschoolse activiteiten doen de deelnemers gemiddeld het vaakst, terwijl ze de meeste tijd besteden aan straatsport.

Uit onderstaande tabel blijkt dat de deelnemers gemiddeld het vaakst sport op tv kijken: zo'n twee keer per week voor gemiddeld vier uur. Het minst doen ze aan het zelf organiseren van sport en het geven van training.

Tabel 4.7 Passieve deelname per week (gemiddeld)

	aantal	uur
zelf kijken bij sport	1	2
sport kijken op tv	2	4
zelf organiseren van sport	1	1
training geven	1	1

5 Analyse van het project

5.1 Inleiding

Dit hoofdstuk vormt de kern van de procesevaluatie. Tegen de achtergrond van de projectopzet (hoofdstuk 2) en de ontwikkelingen die Topscore heeft doorgemaakt, wordt ingegaan op de belangrijkste lessen die tot nu toe geleerd kunnen worden. Dit doen wij aan de hand van succes- en faalfactoren, oftewel, stimulerende en belemmerende factoren.

5.2 Succesfactoren

School is goed aangrijpingspunt

Sporten op school is laagdrempelig. De school is een vertrouwde omgeving, leerlingen kennen elkaar en de activiteiten sluiten grotendeels aan op het reguliere lesaanbod. Kortom, de formule van een laagdrempelig sportaanbod in of bij school en direct na schooltijd blijkt goed te werken. Topscore bereikt daarmee groepen jongeren die anders niet of nauwelijks met sport in aanraking komen. Bij sportkennismakingscursussen is het dus belangrijk dat op school wordt gestart met activiteiten, en dat de vakleerkracht LO bij de lessen betrokken is: de sport komt naar de school toe. Er worden geen eisen gesteld aan het startniveau van de leerlingen.

Herkenbaarheid Topscore: de formule

De herkenbaarheid van Topscore ('het merk') is van groot belang om krachtig over te komen bij alle betrokkenen: de leerlingen, de scholen, de stadsdelen, de sportaanbieders en de (potentiële) sponsors. Die herkenbaarheid uit zich vooral in de communicatiemiddelen (eenduidig logo bij kleding, website, briefpapier, nieuwsbrief, posters, flyers, brochure e.d.) en de formule waaraan steeds wordt vastgehouden: takken van sport, gekwalificeerde trainers en organisatorische opzet. De stedelijke projectleider is er goed in geslaagd deze formule te ontwikkelen, aan te scherpen en te verbreiden.

Geleidelijke ontwikkeling

Topscore heeft zich in de afgelopen drie jaar geleidelijk ontwikkeld tot een sterke sportstimuleringsaanpak. De keuze om in drie stadsgebieden te starten waar de deelname het laagst was, is een goede geweest. Topscore is niet 'uit de lucht komen vallen'. Er is aansluiting gezocht bij bestaande initiatieven en goede contacten in het veld. Gestart is met een klein aantal takken van sport. Daarna zijn steeds nieuwe sporten aan de 'kalender' toegevoegd. Hierdoor is het tempo gaandeweg opgevoerd en kon het draagvlak in de stadsgebieden geleidelijk worden opgebouwd. De pilotlocaties zelf zijn verantwoordelijk voor de verspreiding van het project over meerdere scholen. Door deze trapsgewijze benadering zijn steeds meer leerlingen in aanraking gekomen met Topscore. Een succesformule!

Kwaliteit: alles draait om de sportleider/trainer

De kwaliteit waar het project om draait is gelegen in de kwaliteit van het sportaanbod aan leerlingen: goede gediplomeerde sportleiders zijn hierbij het belangrijkste. Topscore heeft inmiddels een groot aantal trainers 'in dienst' die deze kwaliteit ook daadwerkelijk leveren. Dit betreft voornamelijk vakdocenten LO, sportbuurtwerkers, freelance trainers en bondstrainers.

Van het sporttechnisch kader van sportverenigingen wordt nauwelijks gebruik gemaakt, aangezien het kader overdag meestal niet beschikbaar is en de kwaliteit niet altijd gewaarborgd is.

De locatiemanager: een noodzakelijke netwerker

In het organisatiemodel van Topscore is de locatiemanager de 'spin in het web'. De locatiemanager draagt zorg voor de afstemming van deelnemende scholen en sportaanbod. Hij houdt contact met zowel de schoolcoördinatoren als de sportcoördinatoren die stedelijk aanspreekpunt zijn voor de verschillende takken van sport. Hij bouwt continu aan een netwerk van deelnemende scholen en participerende sportaanbieders. Het verzorgingsgebied van een parttime locatiemanager ligt tussen de 70.000 en 100.000 inwoners. De locatiemanager heeft een duidelijke meerwaarde doordat hij ook de communicatie over het project kan stimuleren. Maar het belangrijkste is wel dat hij ervoor zorgt dat scholen, sportbuurtwerk en sportaanbieders met elkaar aan tafel zitten en afspraken met elkaar maken.

De schoolcoördinator

De functie van schoolcoördinator is een relatief nieuwe functie die in het kader van de verlengde schooldag en naschoolse opvang is ontwikkeld. In Topscore wordt gebruik gemaakt van deze coördinatiefunctie opdat scholen zelf tot een goede programmering van naschoolse activiteiten kunnen komen. De schoolcoördinator is verantwoordelijk voor de programmering en heeft hiervoor contact met docenten en externe (buitenschoolse) partners, zoals sportbuurtwerkers, trainers en de locatiemanager. Door Topscore is sport wat hoger op de agenda komen te staan van scholen bij naschoolse activiteiten.

Topsport: de drie A's

Topsport spreekt de enthousiast geworden leerlingen aan. Topsporters kunnen gezien worden als bron van motivatie om met een tak van sport verder te gaan dan soms eens een training. Om die reden worden drie Amsterdamse topsportverenigingen ingezet in Topscore: de Astronauts (basketbal), de Amsterdam Admirals (american football) en Ajax. Topsporters van deze verenigingen verzorgen zo nu en dan een clinic, en nodigen regelmatig deelnemers aan Topscore uit voor het bezoek van een wedstrijd. Dit blijkt enorm aan te slaan en bindt de leerlingen aan het project.

Betrokkenheid bedrijfsleven

In de loop van het project zijn sponsorovereenkomsten afgesloten met drie bedrijven: ZAO Zorgverzekeringen, Coca Cola Enterprises en Adidas Benelux. ZAO sponsort de *Inline Skate Experience* en ziet in Topscore een mogelijkheid om naamsbekendheid te vergroten en scholen te bereiken. Coca Cola beschouwt Topscore als een goed marketingmiddel voor de doelgroep jongeren. Adidas heeft Topscore aangegrepen als manier om gedurende het olympische traject terug te keren naar de basis: de scholen. In ruil hiervoor kreeg Topscore financiële ondersteuning. Daarnaast hebben de sponsormerken een toegevoegde communicatieve waarde. Tot slot boden Adidas en Coca Cola ook organisatorische en logistieke ondersteuning bij het houden van de grote Topscore-evenementen. Topscore is op zoek naar een vierde sponsor.

Revival deelname aan schoolsporttoernooien

In de drie pilotlocaties is Topscore ook aangegrepen om stedelijke school-sporttoernooien nieuw leven in te blazen. Topscorelessen zijn bewust gehouden in de periode voorafgaand aan de interscholaire toernooien in de vakanties. Hierdoor werden leerlingen extra gestimuleerd om mee te doen, zodat zij goede teams konden vormen. De praktijk wijst uit dat dit succes had: meer Topscorescholen deden mee aan de toernooien; meer leerlingen zijn geënthousiasmeerd voor deze takken van sport.

Sportinfrastructuur

Topscore heeft ertoe bijgedragen dat de scholen meer 'sportminded' zijn geworden. Het project heeft met succes bewerkstelligd dat scholen zich sterker gaan profileren als 'sportieve school' met een eigen sportaanbod na schooltijd. Het aanbod kan binnen de stedelijke sportinfrastructuur beschouwd worden als een aanvullend aanbod ten opzichte van sportverenigingen en sportscholen. Het heeft ervoor gezorgd dat het sportbuurtwerk zich gedeeltelijk naar plekken begeeft waar een belangrijke doelgroep bereikt wordt: de scholen in het voortgezet onderwijs.

5.3 Faalfactoren

Samenwerking met sportverenigingen

Sportverenigingen zijn maar mondjesmaat betrokken bij Topscore. Oorzaak hiervoor ligt veelal in het tijdstip van de activiteiten. In de namiddag kunnen maar weinig clubs kader voor de Topscoreactiviteiten leveren. Bovendien stromen relatief weinig jongeren door naar sportclubs, waardoor de opbrengst voor veel verenigingen beperkt is. Overigens is er samenwerking met de stichting Jeugdsportfonds Amsterdam. Deze stichting financiert de georganiseerde sportdeelname van jongeren waarvan de ouder(s)/verzorger van een minimuminkomen leven.

Gebiedsgerichte samenwerking tussen stadsdelen

In Nieuw West participeren drie stadsdelen in Topscore met na veel getouwtrek twee locatiemanagers: een onmogelijke situatie die veel schaalnadelen heeft en ook inefficiency in de hand werkt. Grote scholengemeenschappen (colleges) trekken zich niets aan van stadsdeelgrenzen, net zo min als sportverenigingen of bewoners. Door drie stadsdeelorganisaties (drie portefeuillehouders, drie beleidsmedewerkers, meerdere locatiemanagers, drie communicatiemedewerkers) te betrekken ontstaat onnodig veel bureaucratie, overlap van werkzaamheden en veel extra werk voor de projectleider. Twee locatiemanagers werken de coördinatie van mogelijke samenwerking van stadsdelen bepaald niet in de hand; elk gaat zijn eigen gang. Bovendien is het verzorgingsgebied van beide locatiemanagers te klein voor een dergelijk project. Een gemiste kans door politiek opportunisme.

Werkloon

Het netto-uurloon dat de trainers betaald krijgen, ligt beduidend onder het gemiddelde dat zij als gediplomeerd professional in de sportwereld kunnen verdienen. Dit komt met name door het percentage dat Randstad bij Topscore in rekening brengt als werkgever. De concurrentiepositie van Topscore is daarmee zwak ten opzichte van sportscholen, grote sportverenigingen of particuliere sportinitiatieven. Bovendien laat de afhandeling en betaling lang op zich wachten, vanwege de lange weg die een factuur aflegt binnen de DWA-Topscoreorganisatie. Hierdoor is het steeds moeilijker adequate trainers te vinden.

Promotie/ PR

De promotie van de Topscore-activiteiten sluit onvoldoende aan bij de leefwereld van de doelgroep. Zo is de website van Topscore weinig uitdagend voor jongeren. Deze is niet interactief. Ook het flyeren voor Topscore gebeurt niet effectief: leerlingen en assistenten uit het ene stadsdeel flyeren ook in het andere. Beter is het om leerlingen promotie te laten verzorgen op bekende en vertrouwde plekken, waarvan zij weten dat daar veel jongeren komen. Het werven van leerlingen om aan Topscore mee te doen laat sowieso te wensen over: het moet attractiever en creatiever.

Informatie-uitwisseling

De informatieoverdracht tussen de verschillende betrokkenen is voor verbetering vatbaar. Met name tussen de locatiemanagers en beleidsmedewerkers is er weinig tot geen uitwisseling. Beleidsambtenaren van deelnemende stadsdelen zijn slecht op de hoogte van de voortgang van Topscore. De projectleider van Topscore heeft, in de lijn van de projectuitvoering, het meest contact met de locatiemanagers. Hierdoor ontstaat er ook op ambtelijk niveau minder belangstelling voor het project. Dit kan op termijn op stadsdeelniveau tot minder draagvlak leiden.

Accommodatie

De accommodaties waar de activiteiten plaatsvinden laten in sommige gevallen te wensen over: te klein, te ver weg of te ouderwets. De huidige accommodaties sluiten niet altijd aan bij de activiteiten van Topscore. Als de werkelijke ambitie is om jeugdsport op en via scholen te stimuleren dan dienen naar Amerikaans voorbeeld ook de accommodaties aandacht te krijgen: het College-model. Geleidelijk aan moet er bij scholen meer beweegruimte te komen; grotere pleinen, een sportveld en een goed geoutilleerde sportzaal. De wandrekken, ringen en bok zijn geen sportattributen waar leerlingen anno 2001 nog op wachten...

6 Conclusies en advies

6.1 Conclusies

Topscorefases

Topscore bevindt zich momenteel in een uitbreidingsfase, zowel binnen de grote stadsgebieden waar het project is gestart, als in stedelijk perspectief door verspreiding over andere delen van de stad. In fases uitgedrukt heeft Topscore een ontwikkeling doorgemaakt van pionieren (methodiek en organisatieopzet), via experimenteren in drie pilots (draagvlak, implementatie, organisatieuitwerking) naar verdere verbreiding en perfectionisering. Kortom, Topscore kan nu echt gaan oogsten, mits het organisatie-model gehandhaafd blijft en het stedelijke projectmanagement voorlopig in stand blijft.

Deelname in grote lijnen

In deze fase van projectontwikkeling is het belangrijkste gegeven het aantal deelnemende scholen na bijna twee jaar uitvoering in de stadsgebieden. De missie moet zijn dat alle scholen in het voortgezet onderwijs en het middelbaar beroepsonderwijs aan Topscore meedoen.

In schooljaar 2001 – 2002 is het project verder uitgebreid naar nieuwe stadsgebieden. Vanaf de start van het nieuwe schooljaar doen in stadsgebied Oost (de stadsdelen Oost – Watergraafsmeer en Zeeburg) vijf scholen en in stadsgebied Zuid (de stadsdelen Zuideramstel en Zuid) drie scholen mee. In Zuidoost doen alle scholen (drie grote colleges of scholengemeenschappen) mee, in Noord twee colleges met in totaal zes vestigingen (één school laat verstek gaan), en in Nieuw West vier colleges en lycea met in totaal dertien vestigingen. Zeven scholen uit Nieuw West nemen geen deel aan Topscore. Vooral in Zuidoost en Noord is de betrokkenheid van de scholen dus groot en het potentiële bereik onder jongeren van 12 – 18 jaar nagenoeg maximaal. Dat is een goed resultaat. Het sportprogramma op de deelnemende scholen wordt gaandeweg steeds verder uitgebreid. Het aantal deelnemende jongeren groeit. Het betreft hierbij voor tweederde van de leerlingen jongeren die niet georganiseerd aan sport doen. Dat heeft te maken met tijd, geld en het functioneren van verenigingen. Deze jongeren doen wel aan sport op school direct na schooltijd. In die zin is het Topscoreaanbod dus aanvullend.

De vier criteria van Topscore

- **Samenwerking:** dit is het sterke punt van Topscore. Met name de samenwerking tussen de locatiemanager en schoolcoördinatoren aan de ene kant en met sportleiders aan de andere kant draagt ertoe bij dat scholen een behoorlijk sportaanbod ter plekke hebben gerealiseerd. Samenwerking met sportverenigingen, migrantenwerk en jongerenwerk is niet van de grond gekomen. Dit heeft te maken met enerzijds de situatie van sportverenigingen en anderzijds met mogelijkheden tot samenwerking met jongeren- en migrantenwerk. Daarnaast betreft het ook een principiële keuze van Topscore: men wil zonder veel problemen een kwalitatief goed en continu aanbod genereren. Scholen zijn immers verantwoordelijk voor wat in school na schooltijd met de leerlingen gebeurt. Verenigingen zijn nauwelijks in staat om overdag goede, gekwalificeerde trainers te leveren.

Het betrekken van sportverenigingen bij Topscore zal alleen tot succes leiden, indien tegelijkertijd vanuit de lokale overheid verenigingsondersteuning wordt geboden. Het jongerenwerk en migranteninstellingen hebben in dit stadium van het project geen toegevoegde waarde.

- **Kwaliteit:** staat hoog in het vaandel van Topscore. De projectorganisatie is niet uit op een snel succes, maar wil toewerken naar een soort Topscore-kwaliteitskeurmerk waarin duidelijk wordt dat het aanbod geleverd wordt door goede, professionele sportleiders. Daarom vindt de uitbreiding met nieuwe takken van sport en over andere delen van de stad beheerst plaats. Scholen, docenten en schoolcoördinatoren moeten vertrouwen hebben in het project, waardoor leerlingen dat ook zullen hebben. Leerlingen waarderen de kwaliteit van de sportleiders met een hoge beoordeling. Zij geven in grote getale aan dat zij door willen gaan met de activiteiten.
- **Inbreng jongeren:** in elk stadsgebied is jeugdparticipatie in de sport tot stand gebracht, en dat is grote winst. Vooral Zuidoost blinkt hierin uit. Hier wordt de regel van twee sportassistenten per school terecht als beperking en belemmering beschouwd. Leerlingen worden vooral ingezet als beoordelend panel, begeleider bij sportactiviteiten en verlener van handen en spandiensten. En dat werkt prima. In Nieuw West is de jeugdparticipatie vrij beperkt en drukken de sportbuurtwerkers de grootste stempel op de activiteiten. Het promotiebeleid kan de inbreng van de jeugd goed gebruiken. Juist daarvoor hebben jongeren vaak goede ideeën, waarvan nog onvoldoende gebruik wordt gemaakt.
- **Communicatie:** die wordt nog te veel topdown vanuit de centrale stad geregisseerd. Het is goed dat het PR-beleid stedelijk wordt gecoördineerd en bewaakt. Een eenduidig imago van Topscore is een groot goed. Sponsors blijken hier ook gevoelig voor te zijn, getuige de financiële ondersteuning van Coca-Cola, Adidas en ZAO Zorgverzekeringen. Maar communicatie die gericht is op jongeren moet hip en *cool* zijn, wil zij jongeren werkelijk aanspreken. En die hipheid is niet groot. Posters, flyers en website zijn vrij saai, en niet echt uitnodigend voor jongeren. Dit is een gevolg van het – om budgettaire redenen - vasthouden aan communicatie-uitingen die zo'n vier jaar geleden zijn ontwikkeld en sindsdien niet meer zijn vernieuwd. Voor jeugdcommunicatie is dat een te lange periode. Wil Topscore een Amsterdams jeugdmerk worden, dan zal het *image* beter tot uitdrukking moeten komen. En dan zal de inbreng van jongeren hierbij ook groter moeten zijn, bijvoorbeeld door middel van een interactieve website, waar jongeren met elkaar ideeën kunnen uitwisselen over Topscore.

Meerwaarde voor beoogde projectpartners

Voorafgaand aan de start van Topscore is de verwachting uitgesproken dat de beoogde betrokken partners meerwaarde zouden ontleenen aan het project ten aanzien van verschillende aspecten. De evaluatie wijst hierover het volgende uit:

- **Onderwijs:** aanvulling op het bestaande aanbod is duidelijk tot stand gekomen. Hiervoor is kader vanuit het budget Topscore gefaciliteerd. Scholen kunnen zich met een goed sportaanbod na schooltijd profileren. Uitbreiding van sportfaciliteiten op scholen is beperkt en uitsluitend gericht op nieuw sportmateriaal. Sportzalen en velden bij scholen zijn onvoldoende in vergelijking met het 'collegemodel' zoals we dat in de Verenigde Staten of Engeland kennen. Door deze fysieke en ruimtelijke beperking wordt verdere uitbreiding van Topscore bij of rond de scholen belemmerd.
- **Sportverenigingen:** talentherkenning en – ontwikkeling krijgt in het huidige stadium waarin het project zich bevindt nauwelijks aandacht. Dit hangt ook af van de instelling van de betrokken sportleiders en wordt dan ook aan hen overgelaten.

Aangezien er nauwelijks verenigingskader voor Topscore werkzaam is, vindt doorstroming naar clubs langs die weg weinig plaats. Van promotie voor sportclubs is geen sprake, afgezien van de PR van de drie betrokken Amsterdamse topsportverenigingen: AFC Ajax, Ricoh Astronauts en Amsterdam Admirals. Ledenwinst voor de 'modale' Amsterdamse sportverenigingen is in de loop van het project geen streven meer. Wel is sterk aan het uitgangspunt vastgehouden dat het vergroten van de belangstelling van jongeren voor sport voorop moet staan. Achterliggende gedachte hierbij is dat kennismaking met verschillende takken van sport een effect kan hebben dat ook na de schoolgaande periode nog voortduurt. Dit effect is voorsnog niet meetbaar. Bovendien wordt sportgedrag ook beïnvloed door andere factoren (zie o.a. DSP en O + S, Amsterdamse sport in cijfers: 1999). Het aanstellen van professionele sportleiders die niet verenigingsgebonden zijn bij Topscore heeft tot gevolg gehad dat marketing en communicatie van Amsterdamse sportclubs niet verbeterd zijn. Ook het voorgenomen plan om betrokken sportclubs het predikaat 'Topscorevereniging' toe te kennen is losgelaten, enerzijds vanwege organisatorische beslomeringen, anderzijds door de moeite die het kostte om clubs erbij te betrekken. Topscore heeft zich inmiddels voorgenomen om aan elke activiteit in het nieuwe schooljaar een sportclub te koppelen.

- Buurt- en jongerenwerk: het sportaanbod van het buurt- en jongerenwerk is niet wezenlijk versterkt door Topscore. Net zoals bij sportverenigingen is hiernaar ook geen speciale aandacht van Topscore uitgegaan, met uitzondering van het integreren van Street Experience binnen Topscore. De toegevoegde waarde van Street Experience is niet aangetoond. De opkomst hierbij was in 2001 wisselend. De Vettefestatie is slecht bezocht; Street Experience op pleinen via het sportbuurtwerk en op scholen verliep wel redelijk met een opkomst van steeds zo'n 250 – 300 jongeren. De straatsporten staan in deze opzet los van het reguliere Topscoreprogramma op de scholen. Het is deelnemers aan Street Experience niet duidelijk dat het deel uitmaakt van Topscore. Daardoor vindt geen kruisbestuiving tussen deze onderdelen plaats waarbij deelnemers ook aan andere activiteiten gaan deelnemen. Een gemiste kans. Doordat binnen Topscore geen samenwerkingsverbanden zijn met buurthuizen en jongerenwerk kunnen geen uitspraken worden gedaan over toeleiding van jongeren naar het project die niet via de scholen worden bereikt.
- Stadsdelen: de beleidsmedewerkers van de stadsdelen waar Topscore plaatsvindt staan over het algemeen ver af van Topscore. Enerzijds vloeit dit voort uit de werkwijze van Topscore die zich uitstrekt over de lijn stedelijke projectleider – locatiemanager – schoolcoördinatoren en sportleiders. Sportbeleidsmedewerkers en communicatiemedewerkers van stadsdelen bewegen zich in de marge van het project. Het is de vraag of dit problematisch is. Wel is er regelmatig contact tussen de sportbeleidsmedewerkers en de sportbuurtwerkers die een belangrijke rol spelen binnen Topscore. Langs die interne lijn leggen beleidsmedewerkers verantwoording af aan het dagelijks bestuur. Op stadsdeelniveau is de samenwerking tussen de sport- en onderwijssector niet aantoonbaar bevorderd door Topscore. Wel is het zo dat door acties van de locatiemanagers en sportbuurtwerkers de scholen hun poorten hebben geopend voor naschoolse sportactiviteiten. Met betrekking tot de onderwijssector geldt dat dit eerder een gevolg is van de ambities van afzonderlijke scholen dan van nieuwe inzichten van afdelingen Onderwijs van stadsdelen.

De doelen van Topscore

Heeft Topscore geleid tot een verhoging van de sportdeelname van jongeren tussen de 12 en 18 jaar met 25%? Deze vraag kunnen wij in het kader van deze evaluatie niet beantwoorden, omdat wij geen kwantitatief onderzoek hebben verricht. Wel kan met zekerheid gesteld worden dat het bereik van Topscore onder jongeren groot is. In Noord doen ongeveer 550 jongeren aan de sportactiviteiten op de scholen mee (25% van de doelgroep). Zuidoost heeft alle scholen binnen het project geloodst. In het schooljaar 2000 – 2001 hebben 330 leerlingen aan de wekelijkse activiteiten meegedaan. Daarnaast hebben zo'n 3.000 jongeren deelgenomen aan eenmalige Topscoreactiviteiten zoals Street Experience of sportoriëntatielessen. De locatiemanager van Osdorp en Geuzenveld-Sloterveer heeft aantallen deelnemers niet bijgehouden. De locatiemanager van Slotervaart – Overtoomse Veld maakt melding van zo'n 130 leerlingen die wekelijks deelnemen aan Topscoreactiviteiten. Dit zijn behoorlijk hoge aantallen; de personele capaciteit van Topscoremedewerkers (locatiemanagers en beschikbare sportbuurtwerkers) is hiermee bijna geheel benut.

Ongeveer eenderde van de deelnemers aan Topscore is ook lid van een sportvereniging. Dit betekent dat het grootste deel van de deelnemers (2/3-deel) met Topscore een structuur aangereikt krijgt dat regelmatige en kwaliteitsvolle sportbeoefening mogelijk maakt. Dit aanbod is aanvullend op de bestaande sportmarkt. Omgekeerd: bestond Topscore niet, dan zouden deze jongeren niet of minder vaak aan sport doen. Met Topscore is een sportkennismakingsstructuur opgebouwd die 'zappen' tussen takken van sport mogelijk maakt. Leerlingen leren hierdoor bewust een keuze te maken voor een sport die hun aanspreekt. Het accent binnen het vooropgezette continuüm oriëntatie – participatie – prestatie – topprestatie ligt in de huidige projectfase van Topscore duidelijk bij oriëntatie en participatie. Voor een aantal kernsporten zullen geleidelijk aan mogelijkheden geboden worden voor (top)prestatie. Hierbij wordt aangesloten bij het beleid van de stichting Topsport Amsterdam.

Het is een open vraag of Topscore ook op de langere termijn tot sportbeoefening leidt. Wat hier met zekerheid over gesteld kan worden, is dat de randvoorwaarden hiervoor maximaal benut worden binnen Topscore. De jongeren worden vrij direct benaderd op scholen. Het enthousiasme onder locatiemanagers, vakdocenten en sportbuurtwerkers is groot en wordt ook overgebracht op de leerlingen. Mogelijkheden tot een eigen inbreng van leerlingen bij Topscore zijn goed en worden ook benut. De ontwikkeling van de sport in Nederland in de 20^e eeuw wijst uit dat sport op jonge leeftijd eerder leidt tot sport op hogere leeftijd. In die zin zijn de vooruitzichten goed.

Ook aan sociale betekenissen van sport kunnen wij niet voorbijgaan. Sportleiders geven aan dat leerlingen elkaar tijdens de activiteiten 'op een andere wijze' leren kennen. Leerlingen worden geënthousiasmeerd en vormen teams voor deelname aan (interscholair) toernooien. Zij nemen verantwoordelijkheid en werken met andere leerlingen samen. De naschoolse sportactiviteiten dragen bij aan meer discipline, regelmaat en structuur in de vrije tijdsbesteding van leerlingen. Verveling wordt tegengegaan.

Door Topscore wordt langzamerhand toegewerkt naar een gestage omvorming van het vak Lichamelijke Opvoeding tot sportonderwijs. Het gaat hierbij nog slechts om een voorzichtige eerste stap: de beeldvorming van de rol van het onderwijs bij sport.

Volgende stappen zijn mogelijkheden tot taakdifferentiatie van vakleerkrachten, invoering van sportonderwijsassistenten en sportkennismaking tijdens het bewegingsonderwijs.

Topscore heeft tot nu geen wezenlijke invloed op de fysieke sportinfrastructuur voor jongeren rondom scholen en in wijken. Wel is de aandacht hiervoor wat groter geworden, aangezien veel openbare sportvoorzieningen verouderd zijn en groot onderhoud dringend gewenst is.

6.2 Advies

- Topscore dient gecontinueerd te worden. Verspreiding over de gehele stad ligt voor de hand. Voor locatiemanagers dient een verzorgingsgebied aangehouden te worden van 70.000 – 100.000 inwoners.
- De communicatie over Topscore die op jongeren gericht is verdient een opfrisbeurt. De website moet mogelijkheden geven tot interactie met jongeren. De merkuitstraling van Topscore kan worden vergroot door de promotiematerialen (posters, flyers en kleding) een wat eigentijdser karakter te geven. Het merk moet 'hip' zijn.
- Jeugdparticipatie bij Topscore (assistenten) moet af van het quotum 'maximaal twee leerlingen per school'. Dat is een rem op een succesformule. Hoe meer jongeren zelf een actieve rol willen spelen, hoe beter! Het quotum kan dus beter zijn: 'minimaal twee leerlingen per school'.
- Sportverenigingen dienen nauwer bij Topscore betrokken te worden. Maar daar moet wel wat voor de clubs tegenover staan: verenigingsondersteuning. Indien sportverenigingen mogelijkheden hebben tot het inzetten van gekwalificeerd kader voor Topscore, krijgen ze in ruil daarvoor een vergoeding en verenigingsondersteuning op een voor de club belangrijk gebied, zoals advisering over vrijwilligerswerk, accommodatieonderhoud en financieel beleid, of bij het opstellen van een beleidsplan.
- Sportbeleidsmedewerkers van stadsdelen dienen een meer expliciete rol te spelen in Topscore. Die rol is tot op heden onduidelijk en wordt weggedrongen tussen de zelfstandig opererende sportbuurtwerkers en de stedelijke functie van de projectleider van Topscore. De beleidsmedewerkers dienen het overzicht te hebben over de participatie van scholen, de inzet van sportbuurtwerkers in het project, de mogelijke betrokkenheid van sportverenigingen, geschikte accommodaties en openbare plekken om Topscore te organiseren en de beleidsmatige verantwoording van middelen die het stadsdeel voor Topscore ter beschikking stelt. De beleidsmedewerker zit nadrukkelijk niet in 'de lijn' tussen projectleider, locatiemanager en scholen, maar heeft een aanvullende, voorwaardenscheppende en beleidsmatige taak. De informatievoorziening over Topscore aan sportbeleidsmedewerkers moet daarop afgestemd zijn.
- Topscore heeft een concurrentiepositie ten opzichte van andere werkgevers van sportleiders. Die moet marktconform zijn, want anders vertrekken sportleiders naar andere sportinstellingen. Het is de vraag of de samenwerking met Randstad gehandhaafd moet blijven. Voordeel van Randstad is dat de werkgeverspositie elders ligt. Nadeel is de hogere kostenpost. Dit vraagstuk hangt samen met de (juridische) organisatiestructuur van Topscore.
- Wij adviseren voorts om Topscore *niet* onder te brengen in een aparte (gemeentelijke) stichting (bijvoorbeeld B3-instelling). Nadeel van een stichting Topscore is dat daarmee de indruk wordt gewekt dat de lokale overheid zelf niet verantwoordelijk is voor jeugdsportstimulering.

Bovendien komt dit de beleidsmatige afstemming met andere sportontwikkelingen niet ten goede. Jeugdsport raakt immers een scala van aspecten van het lokale (sport)beleid, zoals: het bewegingsonderwijs, verenigingsondersteuning, jeugdzorg, topsport, sportstimulering, accommodatiebeleid etcetera. In relatie met het vorige punt (werkgever-schap) zou wel besloten kunnen worden tot het oprichten van een stichting Sporttrainers Amsterdam die formeel juridisch werkgever is voor trainers die (freelance) ingeschakeld worden bij gemeentelijke projecten, zoals Topscore.